

Werk

Titel: Herbarium Amboinense, plurimas conplectens arbores, frutices, herbas, plantas ter...

Jahr: 1750

Kollektion: Zoologica

Werk Id: PPN369547365

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PID=PPN369547365> | LOG_0211

OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=369547365>

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

CAPUT TERTIUM.

DERDE HOOFDSTUK.

*Accarbarium unicaule. Palmijuncus marinus. Tali aros.**Het Eenstelige Kalbahaar.*

Secunda species Accarbarii nigri est monoclonos, & ab Incolis mas habetur, solitario sed sinuoso adfurgens caule. In tres distinguitur species, primo *Palmijuncus vulgaris*, secundo *Palmijuncus striatus*, tertio *Palmijuncus anguinus*.

Primo. *Palmijuncus vulgaris*, seu verum *Tali aros* est longus elegansque caulis, multis, magnis, & irregularibus flexibus sese adtollens ad longitudinem binarum triumve orgyrum, magnam pennam & ad summum digitum crassus, mox sub aqua niger, sed externe obductus tenui & rugoso cortice, seu potius pelle instar Lamiis piscis, quæ in senioribus fustibus quo magis eo glabrior est, sed semper tamen granulosa.

Hæc pellis abradenda est, quam primum ex aqua protrahatur, cultro & arena fricanda, quod in sicca etiam fieri potest sed majori labore, quum aliquando minus profunde fricetur vel sculpatur. Interne nigrimum est hoc Accarbarium, ex variis volvulis sibi inpositis compositum, sed facilius separari possunt, quam in priore Calbahario.

Ejus substantia ex ligno & saxo itidem mixta est, sed saxosa natura hic prævalet, unde & non tam facile flecti potest, sed facilius frangitur priore, & quam citissime instar vitri, unde & sinus per artem dictam non expungendi sunt. Sed alia iterum detecta est ars ad eos quodammodo rectos reddendos, uti infra indicabitur.

Pondere etiam gravius est præcedenti Accarbario, ac frustra sibi mutuo adtrita fortem spirant corneum odorem.

Suprema pars instar longi ac tenuis terminatur fili, multis sinibus & circulis inflexa, atque rugosior habet pellem inferiore parte. Insidet duris saxis, quibus ampla radice tanquam adglutinatum est, vel si faxum quodammodo molle sit, in eo radices dispergit multis foveolis, nihilominus tamen tam firmiter ei adhæret, ut cum toto saxo evellendum sit, vel si nimium id est, amputandum. In mari non erectum stare potest, sed fluxu hic & illic agitur, unde copiosi isti formantur fluxus. Recens extractum externe tenui obductum est muco.

Secundo. *Palmijuncus striatus* congener est priori, sed multo minor, non ultra tres quatuorve pedes altus, ac vix pennam crassius, raris sinibus, aliquando parum modo inflexus vel obliquus est, externe tenuiter striatus instar Accarbarii. Melioris est substantiæ antecedente, atque in Medico usu præfertur, & pro vero Accarbarii mare habetur, sed tam raro obcurrit, ut fere ignotum sit.

Tertio. *Palmijuncus anguinus* monoclonos quoque est, multo tenuior, & minor præcedentibus, quatuor & quinque pedes longus, a culmo ad pennam crassius, ab ipsa radice multis adfurgens gyris ab inferiore nempe parte jam anguiformis, dein volvulis & circulis in spiralem lineam ad extremum decurrit, externe obductus rugosa & spinulosa pelle, quæ firmiter admodum ipsi adhæret, quæ tamen æque in sicco quam recenti abradi potest, tumque glabrum est & nigrum instar Ebeni ligni, sed sua sponte erectum stare nequit, unde arundo Rottang per gyros ipsi adponitur.

Aliquando tam longus ac gracilis est, ut ejus vertex dependeat, seseque inferioribus circumflectat gyris, ipsisque ad crescat, quod peregrinam format ac miram intricacionem, ita ut sæpe binæ tresve extremitates in uno conspiciantur caule, quæ omnes abrumpendæ sunt, sed primaria relinquenda ac servanda.

Hoc neque flecti neque extendi potest, sed naturales gyri observandi sunt, uti formati fuere, aliquando superne abruptum est, reliquumque erigitur instar fili ferrei intorti, quod æque rarum est, supremi enim tenues gyri non multum ornamento sunt, nisi regulares sint.

De tweede zoorte van 't zwarte Kalbahaar is het eenstelige, by de Inlanders voor het manneken gehouden, met een enkelde dog bogtigen steel opschiëttende. Verdeelt in drie zoorten, ten eersten *Palmijuncus vulgaris*, ten tweeden *Palmijuncus striatus*, en ten derden *Palmijuncus anguinus*.

I. *Palmijuncus vulgaris*, of het eigentlijke *Tali aros* is een enkelde lange steel, met veele, groote, en onordentelyke bogten opschiëttende, van twee tot twee of drie vademmen lang, een groote schaft, en op 't meeste een vinger dik. Straks onder water zwart, dog van buiten bekleedt met een dunne en ruige schorfe, of liever huid, gelyk een Haje-vel, derwelke aan de oude stokken boe langer boe gladder werd, dog nog altyd korrelig blyvende.

Deze huid moet men afschrapen, zoo dra het uit 't water komt, met een mes, en met zand schuuren, 't welk men aan de gedroogden ook doen kan, dog met meerder moeite, om dat men zomtyds te diep schraapt. Binnen is het pit zwart, mede van verscheide rollen op malkander liggende gemaakt, dog die ligter van malkander te separeren zyn, dan aan het voorgaande Kalbahaar.

Zyne substantie is mede van hout en steen gemengt, dog de steenige natuur is alhier meester, daarom laat het zig ook zoo wel niet buigen, maar breekt veel ligter als het voorgaande, en dat zoo kort af als glas, weshalven men de bogten door de bovenstaande konst niet kan daar uit krygen. Dog men heeft al weder een ander bandgreep om dezelve eenigzints te regten, gelyk hier na volgt.

Aangewigt is het ook zwaarder dan het voorige Kalbahaar, en de stukken tegens malkander gewreeven, geven een sterken hoornagtigen reuk van haar.

Het opperste eind loopt als een lange dunne draad, met veele bogten en cirkulen toe, zynde ruiger van vel dan het onderste. Het neemt zyn sitplaats op barde steenen, daar het met een breede wortel als op geplakt is, of zoo den steen wat week is, verspreid het daar in zynen wortel met veele kuilen, niet te min zoo vast daar aan houdende, dat het met den steen moet uitgetrokken, of, als die te groot is, afgekapt werden. In Zee kan het niet overeind staan, maar zwierd met den stroom heen en weer, waar door de veele bogten komen. Ook is het vers uitgebaalde van buiten met een dunne slym behangen.

II. *Palmijuncus striatus*, is een medezoorde van de voorgaande, dog veel kleinder, niet boven drie en vier voeten hoog, en schaars een schaft dik, met weinige bogten, zomtyds slegts een weinige gedraait, of scheef staande, van buiten fyn gestreept gelyk Accarbaar. Hy is van beter substantie dan de voorgaande, en werd in de Medicynen voortgetrokken, werdende voor 't rechte Kalbahaar manneken gehouden, dog men vindt het zoo zelden, dat het meest onbekent is.

III. *Palmijuncus anguinus*, is mede eensteelig, veel dunder, en kleinder dan den eersten genoemden, vier en vyf voeten lang, van een stroobalm tot een schaft dik, van de wortel aan met veele krullen oplopende, te weten voor eerst van onderen op slangeformig, daar na met gebeele cirkulen in een spirale linie tot het uiterste topjen toe. Van buiten bekleedt met een ruige en zeer steekelige huid, die vry vast daar aan hangt, egter kan men die zoo wel aan 't drooge als aan 't verse afschrapen, als dan werd het glad, en zwart als Ebbenhout, dog kan op zig zelven niet over eind staan, weshalven men een Rottang door de krullen pleegt te steeken.

Zomtyds is 't zoo lang en rank, dat zyn top afhangt, zig om de onderste krullen slingert, en daar aan vast groeit, makende een vreemde verwerringe, zoo dat men dikwils twee en drie einden aan eenen stok ziet, die men alle moet afbreken, en den principalen houden.

Daar valt mede niet aan te buigen of te rekken, maar men moet de natuurlyke krullen laten, zoo als zy zyn, zomtyds vindt men 't boven afgebrooken, en de rest over eind staan als een gekruld yzerdraad, het welk al zoo raar is, want de opperste dunne krullen geven hem geen grooten cieraat, als ze niet ordentlyk lopen.

Nomen. Latine *Accarbarium unicaule*, & *Palmijuncus marinus*, ex forma plantæ junceæ, quæ *Palmijuncus* seu *Rottang* dicitur & supra Libr. 7. descriptus fuit, Malaice *Tali aros*, h. e. funis fluviatilis, & *Rottang laut*. Secunda species peculiariter *Accarbaar lacki lacki* dicitur, licet prima hoc quoque gerat nomen. Latine *Palmijuncus striatus*. Tertia species vocatur *Palmijuncus anguinus*, Malaice *Accarbaar oelar*. Cunctæ vero tres Ternatice *Bau mautu*.

Locus. Omnes hæ tres species in locis crescunt, ubi fluxus sunt copiosi, unde & nomen gerunt, item in durioribus saxis quam Calbaharium, sed vario quodammodo modo. Prima nempe & secunda species in rupibus Corallinis non solidis sed granulosis, aliquando ejus radix in simplicibus saxorum fragmentis fixa est, quæ simul in una comprehendit gleba. Sic quoque videtur, nutrimentum quoddam ex iis sugere, quum radices profunde ipsis inplantantur, & naturam sequuntur lapidis, cui inrescunt. Quæ enim ex solidis & duris progerminant lapidibus, duriorum & graviorum habent substantiam illis, quæ mollioribus & fragilibus inposita sunt.

Tertia species semper insidet ruffis & cineribus saxis radícula ampla & rotunda, acsi adglutinata esset.

Piscatores norunt quædam horum saxorum, magnitudine pugni circiter, quum ab ipsis adligata sunt funibus piscatoriis, quæ ex terra conquirunt & connectunt iis, ut hamus profundum petat mare, sique piscem teneat, ac funis commoveatur, tum lapillus decidit, huic tum sese figit dictus mucus feminiferus, formatque in eo arbusculam talem intortam, quæ præcipuum capit incrementum ex ipso mari, nihilominus tamen quoddam trahit alimentum ex ipso sacco per planam radicem, quæ inferius porosa seu foraminulis distincta est. Hinc arbuscula duriorum habet substantiam, tenuis est, firma, & circinnata, quod in aliis *Tali aros* non observatur, quæ fungosis insident saxis.

Binæ priores species investigandæ sunt circa oras protuberantes vel circa angustas maris ripas, ubi fluxus sunt rapidi. Tertia species reperitur in Amboinensi sinu hic & illic in similibus dictis lapillis, qui plurimum ibi projiciuntur ad decem vel viginti orchiarum profunditatem. Ante acutum promontorium parvæ Ceramæ in Hoeamohela, quod ad Zepyream vergit plagam, nostratibus siccum Oryzæ promontorium dictum, incolis Siël, non modo continuus ac rapidus fluit fluxus, sed qui augetur per multos cæcos scopulos, ante ipsum in mari positos, & aliquando supra aquam eminentes.

Ibi ingens admodum locatur *Tali aros*, cujus verticem incolæ aliquando sub aqua viderunt, & ex eorum relatu dixerunt pedis crassitiem obtinere. Pecuniam sæpe pollicitus sum, ut unus alterve submerfor id peteret, sed neminem potui exhortari, qui auderet id fuscipere, semper sese excusantes ob vehementem fluxum, qui eos aliquando nimis in profundum projiceret, vel quod *Lamium* piscem obfenderent.

Sed hæc excusationes prætextas modo esse inde concludere poteram, quum in profundioribus & magis periculosis sæpe fundum petunt & submergunt, in isto enim loco non ultra viginti orchias fundus profundus est, & dies aliquando sunt pacati, quum fluxus placidus est. Vera autem causa erat superstitio quædam, quod hanc arborem sacram & tanquam custodem istius insulæ haberent, quamque vocabant *Buto siël*, h. e. membrum virile *Siël*.

Cæterum si possit evelli, talisque esset, qualis ab incolis describitur, non credo huic similem esse in toto mundo unquam conspectam, atque ut puto duodecim orchiarum longitudinem haberet. Eam itaque ibi relinquemus in thesauro seu arca matris Tethyos, sperantes posteros nostros dein eam deprompturos, vel per senectutem eradicatam inventuros. Ante dictum sinum rupis etiam præceps locatur sub aqua, vel defluente aqua parum supra hanc elevata, quæ idem gerit nomen *Buto siël*.

Ufus. In Medicina hi *Palmijunci* parvi sunt usus, saltem non multum notus est, excepto apud Ternatenses, qui eos in usum vocant, præsertim tales, qui recti sunt, & quidem primæ ac secundæ speciei, quam pro vero habent mare, uti dein indicabitur. Cæteroque omnes species dignæ sunt, quæ servantur tanquam res raræ, eliguntur vero & præferuntur minime sinuosæ & planissimæ cum frusto adhærentis radices.

Quæ

Naam. In 't Latyn *Accarbarium unicaule*, en *Palmijuncus marinus*, na de gedaante van dat biesagtige gewas, *Palmijuncus* of *Rottang* genaamt, en Lib. 7. beschreeven, in 't Maleits *Tali aros*, dat is Stroomtouw, en *Rottang laut*. De tweede zoorte werd in 't byzonder *Accarbaar lacki lacki* genaamt, hoe wel de eerste dien naam ook voert, in 't Latyn *Palmijuncus striatus*. De derde zoorte biet *Palmijuncus anguinus*, in 't Maleits *Accarbaar oelar*. Alle drie in 't Ternataans *Bau mautu*.

Plaats. Zy wassen alle drie op plaatsen, daar veel stroom gaat, waar van ze de naam hebben &c. Op harder steenen dan het *Kalhabaar*, dog met eenig onderscheid. De eerste en tweede zoorte wassen op *Kraakklippen*, niet die massief maar brokkelig zyn, zomtyds ziet men de wortel op enkele brokken van steenen staan, die ze t'zamen in eenen klomp bevat. Zoo schynt het ook dat ze daar uit voedsel trekken, want hare wortelen schieten wat dieper in en aarden na den steen, daar ze op staan. Want die uit harde massieve steenen groejen, zyn harder en zwaarder van substantie, dan die op weeke en gebrokkelde staan.

De derde zoorte staat altyd op roffe en grauwe keisteenen, met een breed rond worteltje, als of ze daar op gelymd waren.

Zommige van deze steenen een vuist groot, en minder zynde, kennen de *Vissers*, dat ze door baarlieden van 't land genomen, en in zee gesmeeten zyn. Wanneer ze die met een slinger aan de vislyn binden, om den boek in zee te doen zinken, en als 'er een *Vis* aan komt en de lyn gescht werd, zoo valt den steen uit. Hier aan hegt zig dan de voornoemde zaadstym, en formeert dat gekrulde boompje daar op, 't welk wel zyn principaalste wasdom uit de zee heeft, maar niet te min eenig voetzel uit den keisteen ook trekt door de platte wortel, die van onderen poreus of vol gaatjes is. Daarom heeft het boompje een harde substantie, werd dun, styf, en vol krullen, 't welk andere *Tali aros* niet en hebben, die op vooze steenen staan.

De twee eerste zoorten moet men zoeken omtrent uitsteevende boeken, of omtrent nauwe zeegaten, daar sterke stroom gaat. De derde zoorte vindt men in den *Amboinsche inham*, hier en daar op gemelde keisteentjes, die meest daar in gesmeeten werden, op tien en twintig vademmen diepte. Voor de scherpe neus van klein *Ceram* op *Hoeamobel*, die na 't Zuiden ziet, by de onze de drooge *Ryftboek* genaamt, by de *Inlanders Siël*, gaat niet alleen een geduurige sterke stroom, die vermeerderd werd door veele blinde klippen, die daar voor in zee leggen, en zomtyds boven water kyken.

Daar omtrent staat een ongemeene groote *Tali aros*, wiens top de *Inlanders* zomtyds onder water bekenen, en na haar giffinge wel een been dik zal zyn. Ik heb dikwils geld daar op gezet, om door de een ofte ander *Duiker* den zelven uit te halen, maar heb niemand konnen vinden, die de kouragie hadden om daar na te duiken, haar excuserende op den sterken stroom, die hen tegen wil na de diepte mogte voeren, of dat ze de *Hajen* mogten ontmoeten.

Dog dat de excusen niet sufficient waren liet ik my vast voorstaan, om dat ze wel op dieper en periculoser plaatsen duiken, zynde het op die plaats niet boven twintig vademmen diep, en men heeft veele stille dagen, als 'er geen stroom gaat. Maar de eigentlyke oorzaak was een zekere superstitie, dat ze dien boom voor heilig, en als het hoofd van 't gebeelen *Land Hoeamobel* agten, noemende hem *Buto siël*, dat is het mannelijke lid van *Siël*.

Anders zoo die konde uitgebaalt werden, en zoo by is, gelyk hem de *Inlanders* schryven, zoo geloove ik niet dat zynes gelyken in de weereld gezien is, moetende na giffinge ruim twaalf vademmen lang zyn, wy zullen hem dan daar laten in de schatkiste van de groote moeder *Tbetis*, en hoopen, dat onze nakomelingen hem nog eens zullen uitbaleen, of door ouderdom uitgewortelt zynde, vinden. Dog voor de bovengemelde boek staat nog een steile klippe onder water, of met laag water een weinig boven komende, dragende den zelve naam *Buto siël*.

Gebruik. In de Medicynen hebben deze *Rottangs* klein gebruik, of dezelve is nog niet bekend, behalven dat de *Ternatanen* wat werks daar van maken, inzonderheid van zoodanige, die wat regt zyn van de eerste en tweede zoorte, dewelke zy voor 't regte manneken houden, gelyk hier na volgt. Anders zyn alle zoorten weerdig tot zonderbare rariteiten bewaart te werden. Waar toe dan men uitkies die de minste en vlakste bogten hebben, en nog een stuk van den wortel.

Cc 2

Di

Quæ itaque digitum crassæ sunt, non multum cultro radendæ sunt, quum pilosa ipsarum pellis multum perit & desquamata sit, remanentibus modo quibusdam punctulis vel granulis instar corii crassioris, quæ ipsis sunt ornamento. Secundam speciem radere quoque non oportet, nisi quod arenâ viscosa pellis desquametur, sed ad tertiam speciem major requiritur labor & patientia, antequam spinulosa & tenax pellis cultro separari & lævigari possit, quod tamen fieri oportet, alioquin enim incompta est, & vix tractabilis, ubique enim vestibus adhæret.

Ars quædam porro restat, per quam sinus quodammodo elongari possunt, quod non fit per oleum vel ignem, uti in vero id obtinet Calbahario, & quo facto multos fregi bacellos, antequam veram edoctus fuërim artem: sequenti autem peragitur modo. Tales elinguntur baculi, minime sinuosi & rectissimi, quorum superiores gyri omnes tanquam inutiles abscinduntur, ad longitudinem quatuor pedum ab ipsa radice, viridem tum elige arundinem Bamboes dictam, in qua talis bacellus facile ac sine vi intrudi potest, inple illam dein aqua, ac supra ignem coque satis fortiter, tum bacellus quodammodo lentus erit, exime, & manu extendere eum, quamdiu calidus est, adliga eum dein chordulis longo ordini, vel quod melius ligno, in quo canalis formatus est, donec frigescat, per binos tresve dies relinque, tum satis rectum habebis baculum ambulatorium, sed qui contusionem vel ictus tolerare nequit, quibus facile frangitur instar vitri. Sique non satis diu sit coctus, sinus sensim regenerantur, unde patet, materiem faxosam prævalere in baculo, quum oleo emolliri nequit, ac tam facile frangitur.

Sinenses hic degentes mihi notificant, Philosophos suos in Sina ad signum dignitatis suæ tales bacellos manibus gestare, sed norunt indicare, an verum sit Calbaharium, an vero Taly aros, nec nisi quod sit petium ex mari & remotis regionibus. Nomen ipsi dant *Hooti*, h. e. lignem ferreum, seu Syderoxylum, vel filum ferreum.

Quum Malayenses fragmenta quædam recta conquirere possunt, digitum crassâ, tum ea dissecant, perforant, & amenta ex iis formant Corallina quasi. Ejus vitia sunt scabrities, quæ tubercula sunt seu pustulæ, præsertim in vetusta & crassâ parte, item fissuræ exteriorum pellium, quæ vix expungi possunt, nisi quod cultro poliantur.

Hic iterum in usum venit *Caput 25. Libri 13. Plinii* de similibus plantis marinis, ubi scribit; Milites Alexandri Magni ex India per mare reduces retulerunt, sese in mari folia invenisse, quæ sub aqua virebant, sed ad solem siccata in sal degenerabant, item juncos lapideos, veris Juncis similes, item in alio tractu quasdam arbusculas ramosas, coloris cornu bovini, sed ad extremitates rubentes, sique tractentur, fragiles erant instar vitri, sique igni inponantur, candescunt instar ferri, sed in extinctis pristinus redibat color.

Isti junci lapidei, meo judicio nil aliud sunt, quam nostri Palmijunci marini, sed aliæ cornu colores arbusculæ sunt Corallium seu Calbahar verum nigrum, quod *Plinius l. c.* ex *Juba* vocat *Charitoblepharon*. In igne candescere forte milites Hyperbolice dixerunt, volentes denotare per ignem emolliri & lentescere, quin ab auditoribus male intellecti sint, aut forte putaverunt *Mutu labatta*, quæ species est peregrini Corallii, quæ ex Timora & Solora defertur, de qua suo loco latius.

Tabula Septuagesima octava

Palmijunci marini tres habet species, quarum Litt. A primam, Litt. B secundam, ac Litt. C tertiam obfert speciem.

Die dan een vinger dik zyn, beboeft men niet veel te schrapen, want het ruig vel daar aan is meest vergaan, beboudende slegts eenige puntjes of korreltjes, gelyk *Sagrein* leer, die hem een frajigheid geven. Aan de tweede soorte valt ook niets te schrapen, anders dan met zand de slymerige huid af te schuuren, maar aan de derde soorte valt wat meer patientie en moeite, eer men het steekelige en vasthoudende vel met een mes kan afschrapen, 't welk evenwel zyn moet, anders blyft het ongezien kwalijk om te handelen, en over al aan de kleederen vattende.

Zoo is 'er ook nog een konstje over, waar door men de bogten eenigzints kan regt maken, 't welk niet met olye over 't vuur geschiedt, gelyk men het opregte Kalbabaar doet, en waar door wy veele stokjes gebrooken hebben, eer wy de regte konst leerden, en geschiedt aldus. Men verkieft zoodanige stokken, die de minste en regtste bogten hebben, snyd de bovenste krullen allegaaf af, als onnut zynde, tot de lengte van vier voeten van de wortel af, zoekt dan een groene bamboes, daar in dit stokje gemakkelyk en zonder forse gaan mag, vuldt ze met water, en laat ze ter degen over 't vuur koken, zoo werd het stokjen eenigzints leenig. Neemt het uit, en strekt het met de handen zoo lange het warm is, en bind het aan een lange rye, of nog beter op een hout, daar langs beenen een geute loopt, met cordulen vast, tot dat het koud werde, na twee of drie dagen neemt het eerst af, zoo hebt gy een redelyken regten stok om in de hand te dragen, maar by kan geen stoten of slaan verdragen, waar door by kort afbreekt, als glas, en zoo het niet lang genoeg gekookt is, zoo komen met 'er tyd de bogten weer, waar uit blykt, dat de steenige materie in deze meester moet zyn, om dat ze door geen olye te weeken is, en zoo kort afbreekt.

Onze Chineezen weten my te berigten, dat hunne Philosophen in China tot een teken bunner Eerwaardigheid zulke stokjes in de handen dragen, maar weten niet te zeggen, of het opregt Kalbabaar, dan Taly aros zy, anders dan dat ze uit zee en uit verre landen gebaalt werden. Zy noemen 't *Hooti*, dat is yzerhout of yzerdraad.

Als de Malysers eenige regte stukken daar van krygen, die een vinger dik zyn, zoo doorzagen ze die, doorboren ze, en maken Koralen daar van. Zyne fouten zyn schurftigheid, zynde knobbeltjes of puisten boven op, byzonderlyk aan het oude en dikke, als mede gescheurtheid van de buitenste vellen, die men kwalijk kan uitkrygen, dan met een mes glad te snoejen.

Hier komt weder te pas het 25. Hoofdstuk in 't 13. Boek van *Plinius* van diergelyke Zeegewassen aldus schryvende, de Soldaten van *Alexander Magnus* uit Indiën over zee weder na huis kerende, hebben voorgegeven, dat ze in zee bladeren gevonden hebben, die onder water groen waren, maar in de zonne gedroogt tot zout wierden. Item steene biezen, *Juncos lapideos*, de regte biezen gants gelyk, item in een andere kontreye zekere boompjes, die getakt waren, van couleur als offenboorn, maar aan de toppen roodagtig, als men ze bandelde, breeksaam gelyk glas, in 't vuur gelegd wierden ze gloejende als yser, maar aan de uitgebluste kwam de voorige couleur weder.

De voorige *Junci lapidei*, zyn mynes oordeels anders niet dan onzen *Palmijuncus marinus*, maar de andere boornverwige boompjes zyn het opregte zwarte Kalbabaar, 't welk *Plinius loco cit.* uit *Juba* *Charitoblepharon* noemt. Dat het in 't vuur gloejend werde, hebben misschien *Alexanders* Soldaten Hyperbolice voorgegeven, wilende zeggen, dat het over 't vuur week en leenig werde, of zy zyn van de toeboorders kwalijk verstaan, of moesten gemeent hebben het *Mutulabatta*, een slag van onbekende Koralen, die men van Timor en Solor brengt, waar van op zyn plaats breder.

De agt en Seventigste Plaat

Vertoont drie zoorten van de Zee-bies, waar van Lett. A de eerste, Lett. B de tweede, en Lett. C de derde soort opgeeft.

